

VYSK. DR. JONAS BORUTA, SJ

Vilniaus universitetas

AR VYSKUPO ANTANO BARANAUSKO IDĖJOS SULAUKĖ „SAVO IŠAUŠTANČIŲ METŲ“?

2002 m. rudenį nuo vyskupo Antano Baranausko mirties sukako 100 metų. Per tą šimtmetį labai kontroversiškai buvo vertinama tiek jo poetinė kūryba (išskyrus poemą „Anykščių šilelis“), tiek jo gintos idėjinės, visuomeninės, tautinės pažiūros. Ypač jis buvo puolamas dėl savo santūrios laikysenos lietuvių–lenkų tautinių santykių atžvilgiu. XIX a. pabaigoje A.Baranausko ginta pozicija šiuo klausimu yra artima šiuolaikinei, moderniai tautų sugyvenimo sampratai, o iš tikrųjų tai krikščioniškojo principo „mylėk kiekvieną žmogų kaip save patį“ taikymas žmonių grupių ir tautų konfliktams spręsti.

Tą patį galime pasakyti ir apie A.Baranausko požiūrį į mokslo ir tikėjimo, mokslinės, techninės pažangos ir dorovės bei sąžinės santykį. A.Baranausko idėjos, išsakytos tiek jo poetinėje kūryboje, tiek korespondencijoje, yra identiškos XX a. vidurio mokslo korifėjų mintims.

A.Baranauskas savo gyventoje epochoje daugelio nesuprastas, Maironio žodžiais tariant, sulaukė „savo išauštančių metų“. Straipsnyje, lyginant A.Baranausko mintis, reikštas XIX a. antrojoje pusėje, su mūsų filosofų, gamtamokslininkų samprotavimais šia tema XX a. viduryje, parodomas tokio teiginio pagrįstumas.

„Budėkite, nes nežinote, kada grįš namų šeimininkas <...>, kad, netikėtai sugrįžęs, nerastų jūsų miegančių“ (*Mk 13,35–37*), – tai Viešpaties žodžiai iš Evangelijos, tinkami šiandien mūsų apmąstymui.

1902 m. lapkričio 26 d. vakare Seinų vyskupų namuose Viešpats rado anykštėną Antaną Baranauską tikrai nemiegančią, ne tik budintį, bet ir intensyviai dirbantį, kad mūsų tauta greičiau turėtų visą katalikišką Šventojo Rašto vertimą į lietuvių kalbą. Prieš 100 metų įvykusią jo mirtį prof. Mykolas Biržiška taip aprašė: „Paskutiniaus gyvenimo mėnesiais jis intensyviai vertė Šventąjį Raštą į lietuvių kalbą. Dirbo po 12 valandų kasdien, nors jau aiškiai silpo. 1902 m. lapkričio 24–26 d. tebesilpnas atliko rekolekcijas ir toliau vertė pranašo Jeremijo raudas. Paskutiną dieną, lapkričio 26-ąją, jis vertė trečiąjį skyrių. Berašydamas tekstą: „...jis uždare mano kelius kertuotais akmenimis, išardė mano takus“, patyrė paskutinį širdies priepuolį ir vakare mirė. Jo mirtis – po rekolekcijų ir su tokiais paskutiniaus žodžiais – tikrai buvo graži. Jeigu jis būtų dar gyvenęs ir vertęs toliau, jam būtų tekę versti maždaug tokius žodžius: „Tai Viešpa-

ties gailestingumas, kad nesame sunaikinti, nes nestinga Jo pasigailėjimo. Viešpats geras tiems, kurie juo pasitiki, geras sielai, kuri Jo ieško¹.

Ir ne tik tiesiog herojišku pasišventimu Šventojo Rašto vertimo darbui, bet daugelyje kitų sričių vyskupo Antano Baranausko dvasinis palikimas ir šiandien, 100 metų praėjus nuo jo mirties, reikšmingas ir aktualus. Jo kūrybos tyrinėtoja Regina Mikšytė tą vyskupo reikšmingumą Lietuvai ir lietuviams katalikams taip nusako: „Antanas Baranauskas lietuvių bažnytinės kultūros istorijoje – poetas, lietuvių religinės poezijos ir giesmių kūrėjas, Kauno kunigų seminarijos profesorius, pirmasis lietuviškai skaitęs homiletikos kursą, Seinų vyskupas, pirmasis prabilęs lietuviškai Seinų katedroje“².

„Jau kone šimtas metų Lietuvos bažnyčiose šalia A.Strazdo „Pulkim ant kelių“ ar Maironio „Marija, Marija“ įsitvirtino švenčių liturgijoje A.Baranausko kalėdinės giesmės „Piemenėliams vargdienėliams“, „Sveikas, gimęs Viešpatie“, „Piemenys, piemenys“ ir velykinė „Linksma diena mums prašvito“, kaip istorijos patikrinta lietuvių religinės poezijos vertybių klasika ir praktika. Tačiau šios giesmės tebėra kone anoniminės. Retas žino, kad jas parašė „Anykščių šilelio“ autorius“³.

„A.Baranausko giesmė „Linksma diena mums prašvito“, tvirtai įėjusi į bažnytinę apyvertą ne vien Seinų krašte, bet ir visoje Lietuvoje, tebegiedama lietuvių visame pasaulyje Prisikėlimo rytui auštant procesijoje aplink bažnyčią ir susiliejami su varpų gaudesiu, A.Maceinos žodžiais, yra unikali ir autentiška Velykų liturgijos Lietuvoje dalis, neaptinkama niekur Europoje“⁴.

Tačiau, nepaisant to, vyskupas Antanas Baranauskas, kaip dvasininkas, poetas, visuomenės veikėjas, per tą 100-tą metų, kurie prabėgo nuo jo mirties, o ir dar gyvas būdamas, sulaukė labai skirtingų interpretacijų: ne tik kontroversiškai buvo vertinamas, bet ir aukštinamas arba įnirtingai kritikuojamas, net niekinamas. Ypač paskutiniaisiais savo gyvenimo metais. Ir ne tik jo veikla ar lietuvių tautinio atgimimo atžvilgiu užimta pozicija, bet ir jo lietuvių kalba rašytos poezijos idėjos, neišskiriant nė garsiojo ir visuotinai teigiamai vertinamo „Anykščių šilelio“ idėjinis turinys labai skirtingai buvo interpretuojamas bei suvokiamas.

Sunkoko ir griežto ne tik kitiems, bet ir sau charakterio dvasininkas, gerokai pakritikavęs „Aušros“ idėjinę programą, sulaukė piktos aušrininkų reakcijos (ypač J.Šliūpo⁵), kurie įtvirtino tolesnėje lietuvių literatū-

¹ Plg. M.Biržiška, Baranauskas Antanas, *Lietuviškoji enciklopedija*, t. 2, Kaunas, 1934, p. 1178.

² R.Mikšytė, Antanas Baranauskas lietuvių bažnytinės kultūros istorijoje, *LKMA Metraštis*, t. 8, Vilnius, 1994, p. 319.

³ Ten pat, p. 321.

⁴ Ten pat, p. 322.

⁵ Jonas Šliūpas, Lietuviški raštai ir raštininkai, *Rinktiniai raštai. Lituanistinė biblioteka*, t. 20, Vilnius, 1977, p. 88–92.

ros istorijos tėkmėje A.Baranausko, kaip daug žadėjusio, meteoru švystelėjusio, tačiau greit užgesusio, net palūžusio talento įvaizdį. Įsigalėjo A.Baranausko, kaip jaunystėje svariai prisidėjusio prie lietuvių kalbos ir kultūros atgimimo, tačiau vėliau nuo šių „gražių“ idealų nusigrėžusio, o kartais net „lietuvių tautos renegatu“ tapusiojo paveikslas. Tai geraširdžio Juozo Tumo-Vaižganto rašinyje⁶ suskambėję žodžiai, skaudūs, net žiaurūs ir, deja, neteisingi. Tik mūsų dienomis, švelnėjant emociniam lietuvių ir lenkų patriotų susipriešinimui, pradėta blaiviau vertinti ir vėlyvojo A.Baranausko asmenybė. Ypač daug šioje srityje padarė literatūros tyrinėtoja R.Mikšytė. Priminsiu vieno iš paskutiniųjų jos straipsnių eilutes, liudijančias kone desperatiškas pastangas reabilituoti A.Baranauską jau 1992–1994 m.: „Maironis, pažinęs arčiau A.Baranauską, apibūdinęs jo aukštą stotą, gilų mokslą, tvirtą būdą ir geležinę valią, „Šilelį“ kaip naują lietuvių poezijos erą, didžiadvasiškai patvirtino: „Be jo gal ir mūsų nebūtų buvę“. Tačiau tais pat metais kone bendraamžis šviesusis Vaižgantas, pirmosios monografijos apie Baranauską autorius, deja, ilgam įtvirtino iškreiptą vyskupo portretą. Motiejus Miškinis vienintelis išdrįso pasakyti, kad negalima sutikti su tokia neteisinga Vaižganto nuomone. Kadaisė pats Vaižgantas, gindamas A.Baranauską nuo J.Šliūpo priekaištų, pasirėmė svariu argumentu: „Jis dokumentais nepamatavo!“. Deja, dokumentais nepamatavo ir pats Vaižgantas, apkaltinęs A.Baranauską nepagrįsta anoniminės knygelės „Paskutinis pamokslas vieno žemaičių kunigo prieš smertį“ autoryste ir apšaukęs jį lietuvių tautos renegatu. Vaižgantas plačiai citavo puslapius, kur buvo smerkiamas 1863 m. sukilimas, aukštinama baudžiava, net priekaištus kunigams, atsidėjusiems „gramatikai ir filologijai“ – iš tikrųjų adresuotus pačiam A.Baranauskui. Tie Vaižganto priekaištai tarsi nubraukė visa, ką A.Baranauskas davė lietuvių kultūros istorijai“⁷.

„Prieš pat A.Baranausko gimimo 150 metinių minėjimą, – rašė R.Mikšytė, – pavyko surasti A.Jakšto rašytą 100 metų jubiliejui atsiminimų apie A.Baranauską rankraštį. Tie atsiminimai buvo skelbti „Naujojoje romuvoje“ 1935 m., bet be pabaigos, kurioje A.Jakštas paliudijo, kad „Paskutinis pamokslas“ – ne A.Baranausko rašinys, kad paties A.Jakšto tą rankraštį prašęs išspausdinti ir spaudą finansavęs vyskupas M.Palilionis. Deja, „Naujojoje romuvoje“ ta prisiminimų pabaigos pastraipa buvo nubraukta. Toks pat likimas ištiko ir mano straipsnio „Seinų katedros šešėly“ (*Lietuvos aidas*, 1992, 11) pabaigos išvada, kad A.Baranauskas Seinuose kūrė lietuviams ir dėjo pamatus tautinei bažnyčiai. Ta išvada aš norėjau paprieštarauti mūsų filosofo B.Genzelio teiginiui, iš esmės absurdiškam teiginiui, kad „Seinuose Baranauskas sulenkėjo“.

⁶ J.Tumas, Antanas Baranauskas, Kaunas, 1924.

⁷ R.Mikšytė, min. str., p. 324.

Grėsmingas polomano šešėlis, su vaižgantišku temperamentu užklotas tada, kai toks šviežias buvo okupuoto Vilniaus randas, tebelydi A.Baranauską ir šiandien, ir šiandien dar taip sunku nutrinti“⁸.

Ypač įsidėmėtina jau prieš dešimtmetį padaryta R.Mikšytės ilgų jos tyrinėjimų išvada apie vėlyvąjį A.Baranauską, kaip apie Seinų vyskupą: „A.Baranauskas atvirai lietuvių neprotegavo, vengė ir taip sukiršintų žmonių kiršinimo, saugojosi riaušių ir kraujo praliejimo. Tautinių problemų neabsoluitizavo, suprasdamas jų antagonizmo pražūtingumą ir vengdamas konflikto su universaline krikščionybės religija“⁹.

R.Mikšytė, aptardama vyskupo A.Baranausko, kaip mišrios tautiniu atžvilgiu Seinų vyskupijos ganytojo asmenybę, nepasiekė to šiaurinio objektyvaus nacionalinių santykių aptarimo lygio, kaip V.Merkys savo monografijoje apie vysk. M.Valančių¹⁰. Ji primygtinai piršo A.Baranausko įvaizdį, kaip dėjusiojo pamatus tautinei lietuviškai Bažnyčiai, nors, kaip matėme, ir ji pripažino, kad A.Baranauskas „tautinių problemų neabsoluitizavo“. O 1970 m. A.Baranausko „Raštų“ įvade netgi kėlė sąmoningam krikščioniui absurdišką klausimą: kas aukščiau – Dievas ar lietuviybė, tauta? R.Mikšytė rašė: „<...> lenkų pravardžiuojamas litvomanu ir būdamas lietuviškesnis už kitus savo kartos dvasininkus, jis su fanatišku užsispyrimu gynė visų pirma Bažnyčios interesus, antron vieton statydamas tautos reikalus“¹¹. Tuo pat metu mūsų išėivijoje J.Gimnias jau dėstė blaivų šiuolaikišką nacionalizmo pagundos problemos sprendimą: „Ne tauta suteikia žmogui vertę, o žmogus tautai. Atmesti nacionalizmą nieku būdu nereikia mažiau įsipareigoti savąją tautą mažiau mylėti. Priešingai, tik tuo apeliuotina į tikrąją savo tautos meilę. Mylėti, kas savo, tai nereikia lygiai visus vertinti. Tik akla meilė neskiria to, ką verta mylėti, nuo to, kas nėra tos meilės vertas. Bet dėl to akla meilė ir lieka bergždžia. Priešingai, tikra meilė neužsimerkia prieš tai, ko neverta mylėti net savuose. Ji viską kritiškai vertina, ryždamasi nugalėti visa, ko neverta mylėti. Čia išsiskiria nacionalizmas ir patriotizmas, konservatyvumas ir pažangumas. Patriotas rūpinasi, kad savo būtų ir žmogiškai vertinga, atseit, ne tik tautiškai, bet ir visuotinai vertinga. Todėl, pagal Šalkauskį, „patriotizmas tiek tautai, tiek atskiram asmeniui yra tobulėjimo ir kultūrinės pažangos veiksnys <...> Yra nesusipratimas krikščionybę vertinti tik kaip priemonę kovai dėl tautos gyvybės. Bet lygiai kosmopolitiškas nesusipratimas krikščionybę verstį argumentu pateisinti tautiškam abejingu-

⁸ Ten pat, p. 324–325.

⁹ Ten pat, p. 328.

¹⁰ V.Merkys, Motiejus Valančius. Tarp katalikiškojo universalizmo ir tautiškumo, Vilnius, 1999.

¹¹ R.Mikšytė, Antanas Baranauskas. Įvadinis straipsnis, *A.Baranauskas, Raštai*, t. 1, Vilnius, 1970, p. 25.

mui. Abu šie nesusipratimai remiasi tuo pačiu absurdišku klausimu: kas pirma – Dievas ar tauta? Toks klausimas yra absurdiškas nesusipratimas dėl to, kad yra absurdiška Dievą su bet kuo lyginti. Dievas yra aukščiau už viską. Bet tai joks pagrindas ką nors nuvertinti Dievo vardu. Tai, kas aukščiau, nenuvertina to, kas žemiau, priešingai, – tai, kas aukščiau, teikia savo vertę ir tam, kas žemiau“¹².

Šios J.Girniaus mintys mus atveda prie nūdieniškesnio ir krikščioniškesnio tarpnacionalinių problemų, tarp jų ir nuo XIX a. antrosios pusės paaštrėjusių lietuvių ir lenkų tautų santykių sprendimo, taip pat prie teisingesnio, objektyvesnio ir autentiškesnio vyskupo Antano Baranausko įvaizdžio, kokį randame 1998 m. Lenkijos Respublikos Seimo leidyklos išleistame leidinyje¹³, ypač tuometinio Elko vyskupo W.Ziembos įžangos žodyje¹⁴. Matyt, šios problemos sprendimo požiūriu vysk. A.Baranauskas sulaukė savo „išauštančių metų“.

Bet tai ne vienintelė sritis, kur po įnirtingų kaltinimų ir priekaištų A.Baranauskui ateina jo tinkamo įvertinimo, supratimo metas.

Nuo „Aušros“ laikų A.Baranauskui buvo priekaištaujama ne tik dėl „netinkamo lietuviybės klausimo sprendimo; jis Dievą pirmon vieton keldamas, net tik savajai tautai nusikalstąs yra, bet ir mokslo pažangai. A.Baranausko ideologija – į pirmą vietą kelti tikėjimą, dorą, moralę, o ne mokslą“.

Net V.Mykolaičiui-Putinui 1936 m. buvo nepriimtina ką tik „Anykščių šilėlių“ sukūrusio jauno A.Baranausko „Pasikalbėjime giesminyko su Lietuva“ 1859 m. išsakyta pozityvistinės ekonominės krašto gerovės, mokslo ir civilizacijos kūrimo programos kritika: „...užguitą tautą nevalia dar labiau migdyti vien pomirtinės laimės ir dieviškos meilės pažadais. Lietuvis visa siela turi trokšti ir mokslų, ir turtų, ir laisvės, ir visko, ko tik žmogus žemėje gali pasiekti. Ne tik trokšti, bet ir dėl visa to grumtis ir kovoti. Kitaip jis bus parbloktas ir pavergtas su visais savo kilniais padangiškais idealais“¹⁵.

Nors, kaip rašė R.Mikšytė 1970 m., A.Baranauskas pozityvistinės programos kritiką rėmė to meto istoriografijoje naujais teiginiais apie (sovietinės istoriografijos terminu) „klasinį antagonizmą“ senovės Lietuvoje, nuvainikuojant tariamą ikiunijinės Lietuvos demokratiją, legendas apie didvyrius, nevaisingiems idealizacijos metodams blaiviai priešpriešindamas nuosaikų ir išmintingą senovės vertinimą¹⁶.

¹² J.Girnius, *Idealas ir laikas*, Čikaga, 1966.

¹³ *Biskup Antoni Baranowski (Antanas Baranauskas (1835–1902) orędownik pojednania li-tewsko-polskiego*, Warszawa, 1998.

¹⁴ Bp. W.Ziembra, *Słowo od biskupa elchiego*; ten pat, p. 7-10.

¹⁵ V.Mykolaitis-Putinas, *Naujoji lietuvių literatūra*, t. 1, Kaunas, 1936, p. 16.

¹⁶ Žr. R.Mikšytė, *Antanas Baranauskas. Įvadinis straipsnis, A.Baranauskas. Raštai*, t. 1, 1970, p. 18.

Reikėtų suabejoti, ar 1936 m. paskelbti griežti V. Mykolaičio-Putino žodžiai apie A. Baranausko antipozityvistines nuostatas būtų bent tada atitikę to meto žymiųjų modernųjų mąstytojų ir mokslininkų požiūrį, beje, nepasikeitusį ir šiandien. Galima pririnkti daugybę citatų iš mokslo žmonių pasakymų apie šį mokslo pažangos kultą. Štai fizikas Nobelio premijos laureatas Maksas Bornas rašė: „Mes tikėjome, kad tarnavimas mokslui niekad neatneš žmonijai blogio, kadangi tiesos ieškojimas yra gėris pats savaime; tai buvo gražus sapnas, iš kurio mus pažadino pasaulio įvykiai, Nagasakio ir Hirosimos tragedija. Pagrindinė žmonijai gresiančio pavojaus priežastis – tai amžiais kurtų ir gerbtų etinių ir religinių principų sugriovimas“.

Sovietų termobranduolinės fizikos problemų tyrinėtojas Velikovas laikraštyje „Literaturnaja gazeta“ (1971 09 03) rašė: „Nors ir skaudu, bet man žinomi faktai neleidžia tvirtinti, kad mokslo darbas – ugdyti puikias dorines savybes. Tai mane stebina, bet, matyt, kiti faktoriai daug labiau veikia asmenybės tobulėjimą“.

Būtų galima prisiminti ir austrų filosofo L. Wittgensteino žodžius: „Mes jaučiame, kad tada, kai į visus galimus mokslo klausimus yra atsakyta, mūsų gyvenimo problema yra nepaliesta“.

Kad ir kaip būtume paveikti vartotojiškos kultūros praktinio materializmo stereotipų bei mąstymo klišių, jaučiame, kad panašios mokslininkų idėjos išreiškia gilesnę tiesą, gilesnius realybės pažinimo klodus nei populistinės visuomenės informavimo priemonės.

Turbūt svarią šių dienų žmogaus patirtį daug labiau atitinka Antano Baranausko 1889 m. laiške dr. H. Weberiui to meto lietuvių kalba pareikšta nuomonė apie XIX a. socializmo ir komunizmo šalininkų propaguatą materializmą: „Materializmas gyvenime padarė, jog homo, cum in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, et similis factus est illis (Psalm 48,13). Priemonuose jisai suniekino visus žmogaus gimtinius ir įsitaisytus ir morališkus idealus, Dievo spindulius nuo žmogaus dvasios nutraukė, bjaurybę su gražybe, nedorą su dora sulygino, dangaus tėvainį į mašiną prisegė ir su jos vergu padarė; išrovęs iš jo širdies gerąsias viltis, įsodino sėklą vargo, skausmo ir troškimo „nirvanos“. Moksle prigimimo nepaliko vietos Dievo pasireiškimui, metafiziką išniekino, psichologiją, biologiją niekingais dogodžiais, hipotezėmis apdrabstė. Jo tai darbas, jog tapo homo homini lupus. Visi tikrieji mokslai, kurie žmogaus dvasią aukština ir tikrojon laimėn veda, vieni išniekinti, kiti skepticizmo pagauti. Dievo mylista, per kurią žmogus tampa dalinyku gyvasties Dievo (consors naturae divinae) tarp sapnų paskaityta. Meilė Dievo ir artimo ant išjuokos apversta. Filantropija materializmo moko: „Mylėk patsai save labiau už visą ką, visus gi kitus ir visa ką mylėk dėl paties savęs“¹⁷.

¹⁷ A. Baranauskas, *Raštai*, t. 2, Vilnius, 1970, p. 275.

Šias taiklias vyskupo poeto išvalgas patvirtino vėlesnė istorinių įvykių raida. Minėtasias nuostatas sovietinis komunizmas ir fašistinis nacionalsocializmas stengėsi įtvirtinti žmonių sielose bei protuose ne tik savo galingu propagandos mechanizmu, bet ir fizinės prievartos priemonėmis. Skaudžius padarinius jaučiame ir šiandien, net praėjus dvylikai metų po komunistinės sistemos griūties. Gal todėl ankstesnės propagandos paveikti laisvėjantys šių dienų mūsų visuomenės žmonės pasižymi „laukinio kapitalizmo mąstymu“¹⁸. Beje, ankstyvos to laukinio kapitalizmo apraiškos aprašomos ir A.Baranausko „Anykščių šilelio“ baigiamosiose eilutėse:

*Atvažiavo kučmeistras, šilą apžiūrėjo,
Ravus ant kelių kasė, liesvinčius padėjo,
Ir paganių užgynė, ir grybaut užgynė;
Slapta pardavinėjo ir per naktis skynė;
Vyresnybei melavo; ė žmonėms, kai verkė,
Nasrus kamšė kūlokais, kraujo klanan merkė,
Ir kas metai Anykščius miško kuoptų varė;
Išpūstėjęs iščinto, zasiekus padarė...*

Naivu būtų šių eilučių autorių vysk. A.Baranauską laikyti romantizmo epochos sentimentaliu verkšlentoju dėl sunaikinto gamtos grožio. Cituotame laiške H.Weberui išdėstytas jo požiūris į praktinį materializmą yra raktas geriau, t.y. autentiškiau suvokti „Anykščių šilėlį“. A.Baranauskas ne tik vėlesnėje savo poetinėje kūryboje, bet dar ir „Anykščių šilelyje“ sielojosi dėl tos žaizdos, kurią žmonių širdims ir sąžinėms daro praktinio materializmo dirvoje sudaigintos ir suvešėjusios idėjos. Materialistinis, vartotojiškas požiūris į mūsų pasaulį – toji galybė, kuri tiek A.Baranausko epochoje, tiek mūsų laikais „miškus sugrauzia, širdį, dūšią apgriūva ir giesmę nulaužia...“ Taip jautriai ir taktiškai išreikštos didžios šių dienų problemos – ne tik aplinkos, bet ir dvasios ekologijos problemos.

*Ir liko šitie kalnai pliki ir kelmuoti,
Aplaištyti ašaroms, giesme apdainuoti.
Ir giesmė nebaigta: kai širdis susopo,
Ant dūšios labai sunku ir neramu tapo.
Mat toj pati galybė, ką miškus sugrauzė,
Širdį, dūšią apgriuvo...ir giesmę nulaužė, –*

¹⁸J.Boruta, Katalikiškojo dvasingumo naikinimas sovietinės okupacijos metais, *Antikomunistinis kongresas ir tarptautinio Vilniaus visuomeninio tribunolo procesas „Komunizmo nusikaltimų įvertinimas“*, Vilnius, 2002, p. 397–401.

Tai žodžiai ne tik apie praeitį, tai žodžiai apie dabartį... Jie liudija, kad A.Baranauskas sulaukė, arba, tiksliau kalbant, vis iš naujo sulaukia „savo išauštančių metų“.

Manau, kad labiau A.Baranauskui negu Maironiui jau išsipildė, net su kaupu, Maironio eilėraščio žodžiai:

*Paslėpęs krūtinėje skausmo dūmas
Praisiu kaip baisūs verpetai;
Nors žmonės šiandieną manęs nesupras,
Bet mano – išauštantys metai!*

Apie tuos baisesius vysk. Antano Baranausko likimo verpetus ir jau išaušusius jo metus čia ir mėginome šį tą aptarti. Kaip Evangelija jau 2000 metų išlieka kiekvienai žmonijos kartai nauja ir jaunatviška, taip ir vyskupo Antano Baranausko skelbtos ir liudytos tiesos tebėra aktualios, vis reikšmingesnės, vis labiau istorijos įvykių tėkmės patvirtinamos.

Įteikta 2002 m. lapkričio mėn.

HAVE THE IDEAS OF BISHOP ANTANAS BARANAUSKAS LIVED TO SEE „THEIR DAWNING YEARS“?

Jonas Boruta, SJ

Summary

The 100th anniversary of the death of Bishop Antanas Baranauskas occurred in the autumn of 2002. During the century his poetry (except for the poem „The Forest of Anykščiai“) and the evaluation of his ideological, social, and national views were very controversial. He was especially attacked because of his moderate position regarding Lithuanian-Polish national relations. The position, which Baranauskas was defending at the end of 19th century, is similar to the contemporary, modern conception of harmony between nations and is, in fact, the Christian principle „love your neighbor as yourself“ applied in resolving the conflicts between ethnic groups and nations.

The same is true about the view of Baranauskas toward the relationship between science and religion, between scientific-technological progress and morality and conscience. The ideas expressed in his poetry and correspondence are identical to the thoughts of the scholarly coryphaei in the middle of 20th century.

Baranauskas, who was generally not understood in his epoch, in the words of Maironis, lived to see „his dawning years“. Comparing the ideas Baranauskas expressed in the second half of 19th century with the views of our philosophers and scientists in the middle of 20th century, the article shows the validity of this statement.